

We vinden het nog steeds bijzonder wanneer een musicus soleert op een instrument dat in de regel niet als solistisch gezien wordt. Tegenwoordig kennen we daar in Nederland voorbeelden van als Rik Stotijn (contrabas) en Bram van Sambeek (fagot). Halverwege de 19e eeuw kende Nederland echter al een fagotvirtuoos: Johannes Meinardus Coenen. Hij zou later als dirigent bij het Paleisorkest in Amsterdam furore maken.

AUTEUR MARGARET KRILL

JOHANNES MEINARDUS COENEN (1824-1899)

Virtuoos fagottist uit de 19e eeuw

COLLECTIE NMI

De naam Coenen stond in de 19e eeuw in Nederland garant voor meerdere muzikale families. Uit de Haagse familie kwamen Johannes Meinardus en zijn jongere broer Cornelius, die violist en dirigent van de Schutterij en het USO in Utrecht was. Johannes Meinardus had het geluk te krijgen van Johann Heinrich Lübeck (1799-1865), de toenmalige directeur van de Koninklijke Muziekschool in Den Haag. Lübeck was in de eerste helft van de 19e eeuw een belangrijke spil

in het Nederlandse muziekleven. Hij had een vioolcarrière achter de rug en was naast directeur dirigent bij de Hofkapel, de Diligentia Concerten en het Toonkunstkoor. Hij gaf de jonge Coenen muziektheoretische lessen. Ook kreeg de jongen viool- en zangles, maar als hoofdvak studeerde hij fagot. Toen hij als zestienjarige klaar was met zijn studie kon hij direct als fagottist in dienst treden bij de Hofkapel in Den Haag. Dit eerste beroepsorkest van Nederland was in 1820 opgericht in opdracht van Koning Willem I. Helaas werd de kapel in 1841 opgeheven, maar Coenen was zo getalenteerd, dat hij al gauw vele engagements kreeg als solist bij diverse gezelschappen. Hij bleek een echte virtuoos op zijn instrument.

CARRIÈRE ALS DIRIGENT

In 1851 verhuisde Coenen naar Amsterdam, waar hij meer ging dirigeren en terechtkwam in het theatermuziekleven. Zo werd hij dirigent van het Amsterdamse Grand Théâtre en van de Stadsschouwburg. In deze hoedanigheid maakte hij veel arrangementen van theatermuziek en componeerde hij voor toneelvoorstellingen, iets waarmee hij een zekere reputatie verwierf.

Door het overlijden van componist en dirigent Johannes van Bree, die het orkest van Felix Meritis leidde, kreeg Coenens' loopbaan als dirigent en componist een impuls. Bij dit orkest – dat deels uit beroeps- en deels uit amateurmusici bestond – kon hij regelmatig eigen composities programmeren. Hierdoor bekoelde zijn liefde voor de fagot echter niet, want hij bleef spelen in onder meer het Amsterdamsch Blaaskwintet. Zijn reputatie als dirigent was inmiddels van dien aard, dat men hem in 1865 vroeg om een professioneel symfonieorkest op te richten voor het Paleis voor Volksvlijt. Dit viel

niet te combineren met zijn functie bij Felix Meritis, en zo werd Coenen dertig jaar lang dirigent van het zogenaamde Paleisorkest. Het bezorgde hem de bijnaam 'Coenen van het Paleis'.

Later constateerde men dat dit orkest een belangrijke bijdrage had geleverd aan het muzikaal 'opvoeden' van het Amsterdamse publiek, en dat met name Coenen een belangrijke impuls had gegeven aan het professionaliseren van het orkestwezen in Nederland. Hij ontving dan ook veel tekenen van waardering, ook uit het buitenland in de vorm van ridderordes uit Frankrijk en Italië. In 1867 werd hij door Koning Willem III geridderd in de orde van de Eikenkroon.

ROEMLOOS EINDE

Helaas had zijn carrière een minder voorspoedig einde. Door moeilijkheden en bezuinigingen werd het Paleisorkest in 1895 opgeheven. Coenen zat zonder baan en raakte verbitterd, aangezien zowel zijn functioneren als dirigent als zijn artistieke opvattingen openlijk ter discussie werden gesteld. Tot zijn grote ergernis mocht hij alleen nog de 'bierconcerten' dirigeren, waarbij het publiek kon rondlopen en praten. Aan dit gedrag probeerde hij al langere tijd iets te doen. Hij trok zich uit het muziekleven terug en bracht zijn laatste jaren in slechte omstandigheden door.

Zijn talrijke composities werden tijdens zijn leven zeer gewaardeerd en zijn arrangementen kregen alle lof. Hij schreef onder meer veel koorwerken, een paar symfonieën, ongeveer vijftig balletten en diverse kamermuziekwerken. Maar – zoals het zo vaak gaat met Nederlandse componisten – de latere generatie had niet veel goeds over Coenen te melden. Die typeerde hem als 'een figuur van voorbijgaande betekenis'.

ROMANCE

In het archief van Joh. M. Coenen dat het NMI beheert bevinden zich twee manuscripten van hetzelfde stuk voor cello en piano. Een met de titel *Romanza*, de ander met *Romance*. Deze zijn bij mijn weten nooit eerder uitgegeven. Het jaar van compositie is helaas niet bekend. Het is een kort maar mooi stuk, dat ook op fagot gespeeld zou kunnen worden al liggen de laatste maten daarvoor iets te hoog. Misschien een leuke uitdaging om er een eigen versie van te maken...

COLLECTIE NMI

Romance

Johannes Meinarus Coenen
(1824-1899)

Andante cantabile

Cello

Piano

5

cresc.

stringendo

rit.

p

ff

cresc.

Nederlands Muziek Instituut

Meer composities van Johannes Meinarus Coenen zijn te vinden in de catalogus van het Nederlands Muziek Instituut.

Download
partituur

Op de websites van Akkoord Magazine en het NMI kan de partituur gedownload worden.
www.akkoordmagazine.nl
www.nederlandsmuziekinstituut.nl